

Janina Kremky

"Węgiel polski na tle sytuacji światowej", Edward Wieczorek, Gdańsk - Bydgoszcz - Szczecin 1946 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 765-767

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dukcji poszczególnych grup przemysłu i stara się wykryć czynniki kształtujące ich rozwój. Ta część książki jest szczególnie interesująca ze względu na swoją ważność dla teorii rozwoju gospodarczego.

W załączonym do książki dodatku autor omawia źródła z których czerpał swoje dane i zakres w jakim zostały w pracy uwzględnione. Na 28 tablicach w dziale pt. Graficzne zestawienia poszczególnych wskaźników, długoterminowego rozwoju gospodarczego Wielkiej Brytanii, przedstawione są: rozwój ogólnej produkcji, rozwój poszczególnych gałęzi przemysłu i innych działów gospodarki. Następnie: roczne przyrosty ogólnej produkcji przemysłowej, przyrosty produkcji poszczególnych gałęzi i innych działów gospodarki. Pracę zamyka wielka tablica pt. Wskaźniki długoterminowego rozwoju gospodarczego Wielkiej Brytanii.

To, z konieczności pobieżne w tym miejscu sprawozdanie z treści tej książki, w żadnej mierze nie daje poglądu na zakres materiałów i sposób ich opracowania. Ilość wyliczeń zawarta w tej pracy jest imponująca. Książka jest trudna w lekturze, wymaga gruntownego przygotowania ekonomicznego, historycznego i matematyczno-statystycznego, lecz daje pełny i jedyny w swoim rodzaju obraz rozwoju przemysłu angielskiego na przestrzeni trzech ostatnich stuleci i dlatego warto ją przestudiować.

Leszek Sługocki (Łódź)

Edward Wieczorek: **Węgiel polski na tle sytuacji światowej**. Instytut Bałtycki. Gdańsk — Bydgoszcz — Szczecin 1946. Str. 44.

W referacie tym wygłoszonym na konferencji Naukowej Komisji Morskiej Instytutu Bałtyckiego omawia Autor niezmiernie ważne zagadnienie produkcji i eksportu węgla polskiego wobec nowych możliwości Polski i nowej sytuacji światowej, jaka wytworzyła się po wojnie.

Jako producent węgla zajmowała Polska przed wojną siódme miejsce po Stanach Zjednoczonych, Anglii, Niemczech, Związku Radzieckim, Francji i Japonii a wydobycie węgla w Polsce wynosiło od 30 do 40 mil. ton rocznie. Po wojnie na skutek odzyskania Śląska Opolskiego i Dolnego z bogatymi złożami węgla kamiennego (w r. 1937 Niemcy wydobyli z tych kopalń ok. 30 mil. ton) zwiększyły się możliwości produkcyjne, a co za tym idzie i eksportowe Polski. Według przewidywań Autora (opartych na podstawie wojennej produkcji niemieckiej w kopalniach na dawnych terenach Polski i na terenach odzyskanych) polski przemysł węglowy może osiągnąć w krótkim czasie wydobycie 100 mil. ton rocznie. Jednak aby uzyskać taką cyfrę, trzeba przede wszystkim usunąć skutki zaniedbania 6-letniej gospodarki niemieckiej, tj. przeprowadzić naprawy, remonty kapitalne, odmłodzić załogę, zmniejszyć zatrudnienie kobiet, usunąć inwalidów i emerytów, przeszkolić robotników itd. Z uwagi na to, osiągnięcie rocznego wydobycia w wysokości 100 mil. ton, jest

możliwe dopiero po 6—8 latach. Na lata najbliższe Komisja powołana przez Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego przewiduje następującą produkcję: 1948 r. — 70 mil. ton, 1949 — 73 mil. ton, 1950 — 75 mil. ton.

Z kolei więc nasuwa się zagadnienie możliwości zbytu wyprodukowanych ilości węgla. Oczywiście w pierwszym rzędzie wchodzi w grę zbyt węgla w kraju. Uwzględniając, że Ziemie Odzyskane wykazują większy stopień uprzemysłowienia, oraz mniej oszczędne obecnie zużycie węgla w procesach produkcji, zwiększenie siły nabywczej zwłaszcza ludności rolniczej, zapotrzebowanie węgla przez kopalnie oraz dla pokrycia niedoboru paliwa płynnego (ropy naftowej) ustala Autor roczne spożycie wewnętrzne na najbliższe 5 lat od 43—45 mil. ton rocznie. A zatem na eksport pozostawałoby 25—30 mil. ton rocznie. Jakie są możliwości tego eksportu? Przed wojną światową zapotrzebowanie węgla wynosiło około 100 mil. ton rocznie. Głównym eksporterem była Anglia 40—60 mil. ton, Niemcy 15—40 mil. ton, następnie Stany Zjednoczone 10—18 mil. ton, i Polska 8—14 mil. ton. Obecnie zapotrzebowanie światowe oblicza Autor na 125—135 mil. ton rocznie, a największe możliwości eksportowe mają: Stany Zjednoczone, Polska, Niemcy i w małym stopniu Wielka Brytania. Stany Zjednoczone mimo, iż są największym producentem węgla nie stanowią konkurencji dla eksporterów europejskich, gdyż ich naturalnym i głównym odbiorcą była i pozostała nadal Kanada. W Niemczech w możliwościach produkcji na skutek wojny zaszły duże zmiany. Niemcy utracili na rzecz Polski dwa zagłębia węglowe z rocznym wydobyciem ponad 30 mil. ton, następnie niemiecki przemysł ucierpiał bardziej niż w innych krajach na skutek działań wojennych. Możliwości eksportowe Niemiec oblicza Autor od 10—25 mil. ton rocznie. Za głównego konkurenta dla naszego węgla uznać można węgiel angielski. Obecnie jednak w przemyśle węglowym angielskim zaznaczył się kryzys: spadło wydobycie, zmniejszyła się załoga. Przyczyną tego jest rozdrobnienie i rozproszenie kopalń, które pociąga za sobą brak racjonalnej gospodarki. Obecnie dzięki odzyskaniu kopalń na Śląsku Opolskim i Dolnym poprawiła się jakość polskiego węgla, a jeśli weźmie się jeszcze pod uwagę gorszą o wiele w Anglii, niż w Polsce, organizację transportu mimo małej odległości od portów, to można twierdzić, że wskutek tych niedomagań węgiel brytyjski nie będzie stanowił w przeciągu najbliższych lat poważnej konkurencji dla węgla polskiego. Jako drogę eksportu dla naszego węgla oprócz drogi lądowej (ok. 13 mil. ton) wskazuje autor drogę morską (ok. 10 mil. ton) i podkreśla jej znaczenie. Węgiel bowiem był podstawą rozbudowy i rozwoju Gdyni i obecnie choć urządzenia portowe wszystkich naszych portów Gdyni, Gdańska i Szczecina zostały poważnie zniszczone, wysuwa się na pierwsze miejsce w obrotach handlowych.

Powyższe rozważania reasumuje Autor w końcowych wnioskach:

1. w ciągu najbliższych 3 lat polska produkcja węgla osiągnie 75 mil. ton,
2. z tego 43—45 mil. ton pochłonie konsumpcja wewnętrzna,
3. 25—30 mil. ton pozostanie na eksport.

Rozbudowa przemysłu węglowego jest ze wszechmiar pożądana. Wzmiar za węgiel uzyskać możemy wiele cennych dla nas surowców (bawełna, rudy

itd), a kapitały uzyskane za eksport winny być obrócone na rozbudowę przemysłu.

Omawiany referat w oparciu o dane liczbowe daje w sposób jasny i przejrzysty obraz sytuacji węglowej w Polsce. Dość obszernie omówienie możliwości produkcyjnych i eksportowych konkurentów węgla polskiego pozwala na wytworzenie poglądu na całość zagadnienia światowej gospodarki węglem, a zagadnienie to jest w obecnej dobie niezmiernie ważne i dlatego mimo niewielkich rozmiarów broszurki zasługuje ona na baczną uwagę.

Janina Kremky (Łódź)

Józef Szaflarski: **Zarys geografii gospodarczej ogólnej**. Część I. Wydanie drugie, przejrane i uzupełnione. Kraków, 1947. Nakł. Instytutu Wydawniczego „Świat i Wiedza”. Str. 464.

Ukazanie się w stosunkowo krótkim czasie drugiego wydania omawianej książki (pierwsze wydanie w r. 1946) świadczy o wielkim zapotrzebowaniu podręczników z tego zakresu. Już przed wojną odczuwało się wielki brak w tej dziedzinie, gdyż poza dobrą pracą Stanisława Srokowskiego¹⁾ nie było w polskim języku nowszych, szerszych opracowań geografii gospodarczej ogólnej. Przemiany polityczne, społeczno-gospodarcze jakie się już dokonały w wyniku ostatniej wojny i które ciągle jeszcze przeżywamy zmieniają obraz stosunków gospodarczych na ziemi; wiele faktów i zjawisk traci swą aktualność i wymaga w nowej rzeczywistości nowego opracowania. Zmiany te są jeszcze teraz trudne do uchwycenia i opracowania, nie mniej jednak Autor, choć przyjmuje za podstawę materiał statystyczny z lat 1935—39 stara się uzupełnić go cyframi z lat późniejszych.

We wstępie do omawianej książki podaje Autor definicję geografii gospodarczej: „Geografia gospodarcza jest nauką o stosunkach zachodzących między środowiskiem geograficznym a gospodarczą działalnością człowieka na powierzchni ziemi” (str. 13). A główne zagadnienia, którymi się zajmuje geografia gospodarcza to: 1. wpływ warunków naturalnych na gospodarkę człowieka, 2. rola człowieka jako czynnika gospodarującego i jego wpływ na środowisko naturalne, 3. geograficzne rozmieszczenie głównych ośrodków wytwarzania dóbr, 4. wymiana dóbr — handel, 5. sposób wymiany — komunikacja, 6. przemiana krajobrazu na skutek gospodarki człowieka.

Pierwsze trzy zagadnienia składają się na całość omawianej książki i, znalazły opracowanie w myśl tego podziału w rozdziałach pt. I. „Warunki przyrodzone i ich rola w gospodarce człowieka”, II. „Człowiek jako czynnik gospodarujący na powierzchni ziemi”, III. „Geograficzne rozmieszczenie surowców na powierzchni ziemi”. W rozdziale I omawia Autor wpływ naturalnego środowiska na gospodarkę człowieka, a więc wpływy kosmiczne (słońce, księżyc,

¹⁾ Stanisław Srokowski: *Geografia gospodarcza ogólna*, r. 1934.